

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Дослідження девіантної поведінки є важливим завданням для психологічної теорії та практики на всіх етапах розвитку суспільства. Вкоріненість девіантної моделі поведінки в підлітковому середовищі виступає в якості показника спотвореного способу життя і відображає одну з найсерйозніших психологічних і соціальних проблем нашого суспільства. Проблема девіантної поведінки молоді та, зокрема, підлітків - одна з центральних соціально-психологічних проблем сучасності, яка зачіпає суспільство в цілому, психологів, соціальних працівників, батьків, привертає увагу співробітників поліції і дослідників [1].

Вивчення девіантної поведінки підлітків надає можливість глибше розуміти фактори, що спонукають до цього явища, і розробляти ефективні стратегії для її запобігання та коригування. Зростання кількості випадків девіантної поведінки серед підлітків, включаючи проблеми з алкоголем і наркотиками, агресивну та антисоціальну поведінку, а також інші вияви, що обумовлені соціокультурними, економічними та соціальними чинниками, вимагає негайного наукового аналізу та розробки індивідуальних та групових методів протидії [2].

Вивчення схильності до девіантної поведінки в умовах складної ситуації воєнного часу набуває актуальності в наслідок того, що стресові стани можуть підсилювати вірогідність вибору підлітками способів поведінки, яка відхиляється від норми. Також важливим, з нашої точки зору, є чинники підвищення тривожності та схильності у ситуації високої невизначеності до формування ірраціональних установок у мисленні, так як звичайні раціональні спроби зрозуміти світ, інших і себе у світі стають для підлітків ще більш складним завданням, ніж у попередні часи.

Тому у своєму експериментальному дослідженні схильності підлітків до девіантної поведінки ми вважаємо доцільним дослідити поряд з проявами форм девіацій рівень їх тривожності та можливі ознаки ірраціонального мислення.

Як діагностичний інструментарій нами були використані наступні методики: Методика Визначення схильності до поведінки що відхиляється (СОП), Методика Тест Альберта Елліса «Методика діагностики ірраціональних установок», Шкала Тейлора, адаптація М.М. Пейсахова.

Результати експериментального дослідження показали наступне.

Показники схильності до девіантної поведінки у досліджуваних підлітків досягають середнього рівня – схильність до поведінки (40), схильність до порушення норм і правил (36), схильність до самоушкоджувальної поведінки (34), схильність до агресії (38), вольовий контроль емоцій (42), схильність до делінквентної поведінки (41).

За даними методики діагностики ірраціональних установок, підлітки мають ірраціональні установки, які впливають на їхню емоційну стабільність і здатність справлятися зі стресом. Найбільш проблемна – ірраціональна установка на катастрофізацію (14,7), яка досягає високого рівня. Але і всі інші прояви установок наближаються до високого рівня.

За даними методики Тейлора, рівень тривожності по вієї виборці високий – 65,5% підлітків мають високу або вище середньої тривожність

Кореляційний аналіз показав наявність значущих зв'язків між шкалами

схильності до девіантної поведінки та проявами раціонального мислення ($r=0,334$, при $p<0,05$). Статистичний аналіз підтвердив припущення, що чим вище схильність до девіантної поведінки, тим нижче можливості раціонального мислення у підлітків. А також значущим є зв'язок між змінною «контроль емоцій» та змінною «повинність до інших» ($r=-0,41$, при $p<0,05$), тобто чим вище здібність підлітків контролювати власні емоції, тим рідше вони схильні пред'являти надмірні вимоги до інших людей та звинувачувати їх у власних проблемах.

Таким чином, психологічне вивчення девіантної поведінки підлітків може сприяти покращенню їхньої якості життя, розвитку соціальних навичок та психологічного благополуччя. Дослідження в цій області є важливим для подальшого розвитку психології, соціальної роботи та педагогіки, а також для формування ефективної політики в галузі молодіжної допомоги та захисту.

Література:

1 Психологічна корекція особистості дітей, які зазнали насильства в сім'ї : навчально-методичний посібник // С.Д.Максименко, С.І. Болтівець, 203 Н.Ю.Максимова, О.В. Губенко, С.І. Здіорук, Л.О. Кондратенко, Л.С. Нестеренко, Т.М. Третяк, М.-Л.А. Чепа / за ред. Н.Ю. Максимової. – К.: Міленіум, 2011. – 251 с.

2. Сабанадзе І. О. Соціально-психологічний фактор дезадаптивності та її корекція у підлітків: авторефер. канд.. психол. Наук. 19.00.07. «Вікова та педагогічна психологія» / І. О. Сабанадзе. — К., 1997. — 16 с.

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, Г.М. Казарової